

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
Студентски трг 3/III
11000 Београд

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата мср Драгана Д. Папића

Одлуком Наставно-научног већа Географског факултета у Београду, бр. 519 од 28.04.2022. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мср Драгана Д. Папића, под насловом

УЛОГА НОДАЛНИХ ЦЕНТАРА У ПРОЦЕСИМА РЕГИОНАЛНОГ ИНТЕГРИСАЊА И ДИФЕРЕНЦИРАЊА ИСТОЧНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ

На основу прегледа докторске дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидатом, Комисија је сачинила следећи:

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде докторске дисертације

Кандидат мср Драган Д. Папић уписао је докторске академске студије школске 2012/2013. године на Географском факултету у Београду, студијски програм Геонауке – Географија. Положио је све испите предвиђене наставним програмом докторских студија са просечном оценом 9,83 и стекао услов за стицање права на пријаву теме докторске дисертације.

Одлуком Наставно-научног већа Географског факултета Универзитета у Београду бр. 172 од 23.03.2016. године, именовани су чланови Комисије за одређивање подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације у саставу: ред. проф. др Мила Павловић, ред. проф. др Драгутин Тошић, ред. проф. др Снежана Вујадиновић са Географског факултета у Београду и ред. проф. др Рајко Гњато и ред. проф. др Миленко Живковић са ПМФ-а у Бањалуци. На седници ННВ Географског факултета у Београду одржаној 15.06.2016. године, донета је Одлука о усвајању Извештаја Комисије о оцени прихватљивости теме и подобности кандидата, где је за ментора именован ред. проф. др Мила Павловић са Географског факултета у Београду, а за чланове комисије: ред. проф. др Драгутин Тошић, и ред. проф. др Снежана Вујадиновић са Географског факултета у Београду и ред. проф. др Рајко Гњато и ред. проф. др Миленко Живковић са ПМФ-а у Бањалуци. Веће научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 28.06.2016. године, дало је сагласност на оцену подобности кандидата и предлога теме докторске дисертације. На седници Наставно-научног већа Географског факултета у Београду од 28.04.2022. године, именована је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације у саставу: ред. проф. др Снежана Вујадиновић, ред. проф. др Дејан Шабић,

ред. проф. др Мирјана Гајић, доцент др Марко Јоксимовић са Географског факултета у Београду и ред. проф. др Рајко Гњато са ПМФ-а у Бањалуци.

1.2. Научна област докторске дисертације

Докторска дисертација припада научној области Географија (Геонауке) и ужој научној области Регионална географија, за коју је матичан Географски факултет Универзитета у Београду. Ментор докторске дисертације је др Снежана Вујадиновић, редовни професор Географског факултета у Београду.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Драган Папић је рођен 19.09.1983. године у Требињу. Основно и средње образовање завршио је у Билећи. Основне студије је завршио 2008. године на Природно-математичком факултету у Бањалуци, студијски програм Географија, са просечном оценом 9,03. Тема дипломског рада била је „Русија у савременим геополитичким процесима”, под менторством проф. др Рајка Гњата. Академске мастер студије је завршио на Географском факултету Универзитета у Београду, на студијском програму Географија. Мастер рад под насловом „Друштвеногеографски процеси у простору општине Билећа након Другог свјетског рата” одбранио је 10. 06. 2012. године под менторством проф. др Драгутина Тошића.

Докторске академске студије је уписао школске 2012/13. на Географском факултету у Београду на смеру Геонауке – Географија и положио све испите у предвиђеном року са просечном оценом 9,83. Од 2010. године запослен је као асистент на Природно-математичком факултету Универзитета у Бањалуци, на Студијским програмима Географија и Просторно планирање.

У научно-истраживачком раду пажњу је усмерио на изучавање проблемских подручја, трансграничне сарадње и развоја и савремених тенденција у регионалној географији и регионалном планирању. Аутор је више научних радова и публикација.

Научни радови и публикације:

1. Папић, Д. (2011). Русија на почетку 21. вијека, *Српске земље и свијет*, 28: 39–44.
2. Папић, Д., Станојевић, М. (2011). Демографски развој Требињско-фочанске регије. У Гњато, Р. (ур.): *Трећи конгрес српских географа*, ПМФ у Бања Луци, Географско друштво Републике Српске, Географски факултет у Београду, Српско географско друштво, 413–425.
3. Гњато, Р., Станојевић, М., Папић, Д. (2012). Искусственне этногенезе на просторах бившеј СФРЈО и их последица. Материјали међународној конференцији (Трета Ежегодна научна Ассамблеја АРГО), Асоцијација Росијских географа општествоведова (АРГО), Факултет географије и геоекологије Санкт Петербуршког државног универзитета, Санкт-Петербургско регионално одељење АРГО, Северо-Кавказски НИИ економских и социјалних проблема Јужног државног универзитета, Санкт Петербург, 241–248.

4. Живковић, М., Папић, Д., Станојевић, М. (2013). Трансгранични развој у функцији рјешавања регионалних диспаратитета Републике Српске. Зборник обиљежавања 20. годишњице Географског Друштва Републике Српске, Бања Лука, 315–322.
5. Папић, Д. (2014). Становништво у функцији развоја општине Билећа. *Демографија*, 11: 259–272.
6. Живкович, М., Папич, Д., Гњато, С. (2015). Югосточная европа в контексте отношений центр-периферия. Международной научной конференции *Полимасштабные системы «центр-периферия» в контексте глобализации и регионализации: теория и практика общественно-географических исследований*, VI Ежегодной научной Ассамблее Ассоциации российских географов-обществоведов (АРГО), Симферополь, Руска Федерација. 160–169.
7. Živković, M., Mandić, M., Papić, D., Stanojević, M. (2016). Cross-boundary cooperation as a factor of development of Bosnia and Herzegovina within the EU integration processes. *International Journal of Economics and Management Systems*, 1: 208–213.
8. Živković, M., Mandić, M., Papić, D., Stanojević, M. (2016). Cross-boundary cooperation in service of development of Bosnia and Herzegovina - the sample of priority backward areas along the borderline. *WSEAS Transaction on Environment and Development*, 12:326-331.
9. Станојевић, М., Папић, Д., Гњато, С. (2017). Прилог познавању улоге системског приступа у Географији – теоријски концепт и практична улога. Зборник радова поводом обиљежавања 20 година рада Природно-математичког факултета, Бања лука, 92–108.
10. Живковић, М., Папић, Д. (2018). Problem Areas in the Republic of Srpska Within the Sustainable Development Context. *Collection of Papers, Faculty of Geography, University of Belgrade*, 66(2): 143–153.
11. Мандић М., Живковић М, Папић Д. (2018). Диференцијација руралног простора Босне и Херцеговине у контексту одрживости руралних геосистема у условима климатских промјена, *СКУП*, 9 (1): 38–54.
12. Живкович, М., Мандич, М., Папич, Д. (2018). Современные социокультурные аспекты процессов развития в геопространстве Западных Балкан. *Современные тенденции пространственного развития и приоритеты общественной географии*, IX Ежегодной научной Ассамблеи Ассоциации российских географов-обществоведов (АРГО), Барнаул, Руска федерација, 300–308.
13. Mandić, M., Živković, M., Papić, D. (2019). Sustainability of Rural Areas in Bosnia and Herzegovina Under the Global Climate Change Conditions, In: Leal Filho W., Trbic G., Filipovic D. (eds), *Climate Change Adaptation in Eastern Europe Managing Risks and Building Resilience to Climate Change*, Climate Change Menagement. Springer, Cham <https://doi.org/10.1007/978-3-030-03383-5-11>, 153–168.
14. Papić, D., Bačević, R. B., Valjarević, A., Milentijević, N., Gavrilov, B. M., Živković, M., Marković, B. M. (2020). Assessment of air temperature trends in South and Southeast Bosnia and Herzegovina from 1961 to 2017, *IDŐJÁRÁS*, 124(3): 381–399. doi: 10.28974/idojaras.2020.3.5.
15. Gnjato, R., Papić, D. (2020). Geopolitical problems in the Western Balkans with special overview of Serbia and its autonomous province of Kosovo and Metohia, *Геополитика и екогеодинамика регионов*, 6(16): 5–12.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација кандидата мр Драгана Д. Папића написана је на 249 страница текста А4 формата. Урађена је према стандардима и упутствима Универзитета у Београду. Теза садржи 11 страна увода: насловне стране на српском и енглеском језику, страна са подацима о ментору и члановима комисије за преглед, оцену и одбрану дисертације, апстракт и кључне речи на српском и енглеском језику и садржај. Основни текст је написан на 205 страница, а попис карата, слика, табела, графикона и прилога на 44 стране. Значајан број литературе за израду докторске дисертације износи 194, 28 извора података, 29 графикона, 91 табела, 40 карата, 6 слика и 12 прилога.

На последње четири странице докторске дисертације налази се биографија аутора и прилози у виду својеручних потписаних изјава о ауторству, истовестности штампане и електронске верзије докторске дисертације и условима њеног коришћења. Сlike су прикупљене на терену, јасно приказане, илустроване и успешно уклопљене у текст. Уз слике, карте, табеле и графиконе приказане су неопходне информације (наслов и извор) које су допринеле визуелној презентацији рада.

Докторска дисертација обухвата 8 поглавља уклопљених у систематичну и јединствену целину. То су:

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

- Дефинисање предмета и проблема
- Одређивање циљева и задатака у докторској дисертацији
- Теоријско-методолошка основа и методе истраживања
- Територијални и временски оквир истраживања
- Хипотезе

2. ТЕОРИЈСКИ КОНЦЕПТИ И МОДЕЛИ НОДАЛНИХ РЕГИЈА

- Теорије централних насеља
- Доктрине неуједначеног просторног (регионалног) развоја
- Теорије и концепти поларизованог развоја
- Концепти поларизованог развоја и регионално планирање
- Концепт нодалне регије
- Системски приступ у географским истраживањима

3. ФАКТОРИ РАЗВОЈА ИСТОЧНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ

- Географски положај као фактор развоја
- Природна основа као фактор развоја и просторно-функционалне организације
- Историјско-географске детерминанте развоја нодалних центара

4. ПРОСТОРНО-ФУНКЦИЈСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ИСТОЧНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ

- Просторни размештај становништва и демографска величина насеља
- Просторна дистрибуција индустрије као фактора нодално-функционалне организације
- Инфраструктурни системи у функцији регионалне интеграције

Економски полови раста и развоја и њихова улога у просторно-функционалној организацији и физиономској трансформацији

5. ПРОСТОРНО-ФУНКЦИЈСКИ ОДНОСИ И ВЕЗЕ НА ПОДРУЧЈУ ИСТОЧНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ

Савремени развојни процеси као фактор социоекономске трансформације простора
Диференцијација функционалних зона нодалних центара
Хијерархијска структура и нодално-функционална диференцијација

6. ПРОСТОРНО-ФУНКЦИОНАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА ИСТОЧНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ У КОНТЕКСТУ ТРАНСГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ

Појам, развој и значај трансграничне сарадње
Могућности и правци трансграничне сарадње

7. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

8. ЛИТЕРАТУРА

ПРИЛОЗИ

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

У првом, уводном делу дате су теоријско-методолошке основе рада. Дефинисани су проблем, предмет, циљ и задаци проучавања, методологија и методе проучавања, просторни и временски оквир истраживања, те радне хипотезе. Предмет истраживања докторске дисертације је одређивање степена развијености просторно-функционалних веза и односа међу насељима Источне Херцеговине, односно детерминисање улоге нодалних центара у њеној функционалној организацији. Полазећи од премисе да степен развијености просторно-функционалних веза и односа у мрежама нодалних центара и осталих насеља има важну улогу у регионално-интеграционим процесима који се одвијају у Републици Српској и њеним функционалним субцелинама, адекватан пример за истраживање те улоге јесте регија Источна Херцеговина. Циљ истраживања је да се дефинише модел одрживог система нодалних центара путем идентификације, сагледавања и научног објашњења развоја просторно-функционалних односа и веза у систему нодалних центара на подручју Источне Херцеговине. Временски оквир истраживања обухвата период након 1992. године, с тим да је при анализи појединих процеса и индикатора нодалности анализиран и дужи период.

У уводном делу је дефинисано и девет радних хипотеза:

1. Теоријско-методолошке поставке развоја нодалних центара и осталих централних насеља могу се, у урбаној и регионалној географији и регионалном просторном планирању користити као полазишта приликом детерминисања улога насеља и њихових функција у регионално-интеграционим процесима;
2. У регионалној географији и регионалном просторном планирању, приликом одређивања улоге и функција насеља у регионално-интеграционим процесима као полазна тачка могу се користити теоријско-методолошке основе развоја нодалних центара и осталих централних насеља;

3. Мрежа нодалних центара Источне Херцеговине је субсистем мреже нодалних насеља Републике Српске;
4. Мрежа насеља је сложен, отворен и динамичан систем централних насеља и њихових гравитационих поља и зона утицаја са регионалним центром првог реда – Град Требиње, општинским центрима другог реда – Билећа, Гацко и Невесиње, општинским центрима трећег реда – Љубиње и Берковићи, и општинским центром четвртог реда (ранга) – Источни Мостар;
5. Просторно-функцијску структуру регије и њену трансформацију, посебно развојних центара (нодуса), дефинисали су бројни фактори регионалног развоја: природна основа са изразитим елементима карста, карактеристични историјско-географски периоди, снажни процеси индустријализације, урбанизације, дерурализације и деаграризације током социјалистичког периода, распад бивше заједничке државе југословенских народа – СФР Југославије, као и формирање нових политичко-територијалних субјективитета;
6. Природна основа је узрок вишевековног исељавања и као таква је већим делом детерминисала услове живота становништва;
7. У прошлом веку регију су захватили процеси демографског развоја праћени депопулацијом, емиграцијом, интензивираним урбанизацијом, као и процеси индустријализације, дерурализације, рапидне измене структуре активног становништва, образовне структуре и слично;
8. Ниво развијености дневне миграције у насељима Источне Херцеговине је индикатор развијености просторно-функцијских односа и веза у њој;
9. Развој просторно-функцијских односа и веза у мрежи насеља може се контролисати и рационално усмеравати системом планских мера у складу са стратешким циљевима развоја. Све хипотезе су експлицитно доказане.

У другом делу рада постављена је теоријско-методолошка основа истраживања проблематике нодалности засноване на функцијско-процесном приступу и функционалној регионализацији. У основи функцијско-процесног приступа у истраживању улоге урбаних центара је концепт нодалне регије који је утемељен на чињеници да градска насеља својим деловањем утичу на регионално интегрисање и диференцирање простора. Такође, дат је ретроспект развоја теоријско-методолошких приступа у истраживању нодалних регија од иницијалне фазе (теорија локација, теорија централних насеља) до фазе у којој се оне развијају у условима изражених процеса концентрације функција, становништва, привреде, радних места и јавних служби у нодалним центрима, а затим и њихове децентрализације на релацијама примарни – секундарни нодални центри, односно нодални центри – њихова регионална окружења. Такође, сагледани су примери применљивости наведених приступа у праксама планирања просторне, социјалне и економске компоненте одрживог регионалног развоја.

У трећем делу рада утврђена је улога географског положаја, природних и историјских фактора у просторно-функционалној организацији и трансформацији простора. Објашњени су бројни примери узајамног деловања географског положаја и елемената природне основе и њихова улога у друштвено-економским процесима који су довели до територијалног, демографског и функционалног развоја насеља и нодалних центара у простору истраживања. Географски положај у основи карактерише специфичност традиционалне граничне улоге, као и значај његове транзитности која се огледа у спајању планинско-котлинске макрорељефне целине са јадранским залеђем. Природна основа је један од лимитирајућих фактора социоекономског развоја и утицала је на слабу насељеност и честу емиграцију становништва. У историјско-географском

(дис)континуитету формирани су центри чија је развојно-иницијална основа у насељима која су формирана у другим историјско-географским условима. Она су имала одређене централне функције (управну, војну, саобраћајну и трговачку) и представљала су нуклеусе савремених нодалних центара регије.

Четврти део рада третира проблематику просторно-функционалне организације Источне Херцеговине. Нагласак је на демографским проблемима развоја и географским детерминантама одрживости мреже насеља. Анализирано је демографско стање и демографски процеси у мрежи насеља регије на основу индикатора добијених из три међупописна периода (1948-1961, 1961-1991. и 1991-2013). Посебно су анализирани промене у кретању становништва (природно кретање и миграције), размештај и структуре становништва. Указано је на проблем депопулације већине руралних насеља и наглашене концентрације становништва у градским центрима. Извршена је класификација насеља на основу различитих демографских индикатора. Утврђена је улога индустрије као базе делатности у јачању регионалних функција и функционалних капацитета нодалних центара, као и улога инфраструктурних система у регионалној интеграцији. Такође, су идентификовани економски полови раста и развоја и утврђено је да су они кључне детерминанте просторно-функционалне организације регије.

У петом поглављу су детерминисане просторно-функцијске везе и односи у мрежи насеља. Утврђена је улога савремених развојних процеса у социјално-економском трансформисању простора. Делимитацијом дневних урбаних система извршена је подела регије на функционалне зоне нодалних центара. На крају, одређен је интензитет и територијални домет централних функција нодалних центара, а на основу тога утврђена је њихова позиција у просторно-функционалној хијерахији насеља Источне Херцеговине.

У последњем, шестом поглављу, анализирани су везе и односи нодалних центара Источне Херцеговине са прекограничним окружењем. Указано је на могућности и правце њиховог развоја у склопу европских регионалних иницијатива и на њима базираних програма и пројеката.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

У својој докторској дисертацији, кандидат мср Драган Д. Папић је у сврху прикупљања, обраде, класификације, систематизације и тумачења података користио савремена теоријска сазнања. Дисертација представља самостално изворно научно истраживање, док актуелност теме потврђује њен значај за развој методологије савремених регионалногеографских истраживања. Кандидат је у раду обухватио све елементе и факторе мултидисциплинарног научног истраживања кроз постављање предмета и циља истраживања, задатака и хипотеза, кроз разраду теоријског дела и детаљан приказ и анализу добијених резултата.

Из методолошког, научног и стручног угла, дисертација свеобухватно разматра усуге савремених студија из области геонаука, односно регионалне географије и регионалног планирања. Као засебна поглавља дисертације, кандидат систематично обрађује предмет истраживања и решава постављене циљеве и задатке. Савременост тезе се огледа у разматрању тренутних процеса и проблема развоја регије и предлозима мера које би

потенцијално могле да побољшају постојеће стање и утичу на перспективу одрживог планирања у будућности. Оригиналност је присутна у свим деловима рада, а нарочито се огледа у значајном уделу резултата сопствених теренских истраживања, који до сада нису анализирани и публиковани у другим радовима. Оригиналност докторске дисертације је и у ауторовом сагледавању утицаја појединих физичкогеографских и социоекономских промена на регионални развој.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Коришћена литература је у потпуности усклађена са циљевима, задацима и хипотезама истраживања докторске дисертације. У научно-истраживачком раду је коришћено преко 200 библиографских јединица домаћих и страних аутора, према усузима савремених научних истраживања. Избор обима и квалитет коришћених извора показују стручну и научну зрелост и самосталност кандидата. Коришћену литературу, на једној страни, чине класична, неокласична и савремена дела која сагледавају теоријско-методолошке основе нодалне регионализације, а на другој, дела која из различитих углова сагледавају географску стварност и реалност Источне Херцеговине. Страна литература је у највећој мери коришћена у поглављима у вези са теоријским концептима и моделима нодалних регија и трансграничног регионалног развоја, док су домаћи извори литературе углавном заступљени у осталим поглављима. Део коришћених библиографских јединица писаних од стране водећих домаћих и страних аутора је публикован током последњих 10 година, што обезбеђује значајну актуелност литературе.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Анализом резултата истраживања може се закључити да докторска дисертација кандидата Драгана Папића представља резултат обимног научно-истраживачког рада заснованог на признатим научним методама. У докторској дисертацији је коришћено више научних метода истраживања: анализа и синтеза, индукција и дедукција, статистичка метода, методе компарације, генерализације, специјализације и друге методе. Дедуктивним методолошким поступком је проверена применљивост постојећих теоријских поставки и модела о просторној организацији централних насеља и нодалних регија и регионалних система, а индуктивном методом су у њих уграђени резултати до којих је аутор дошао у својим истраживањима. Методом анализе су одређени елементи, везе и процеси који чине структуру истраживачког простора, а методом синтезе утврђени су карактер и територијални домет њиховог заједничког деловања. Другим речима, детерминисан је модел њиховог просторног и функционалног организовања. Осим тога, у раду су примењиване демографско-статистичке, економско-статистичке и картографске методе, технике и модели.

Различити индикатори степена развијености просторно-функцијских веза и односа у мрежи насеља регије обрађени су методом и техникама ГИС-а. Применом наведених метода и критичким приступом истраживању осигурано је остваривање постављених предмета/проблема, циљева, задатака и хипотеза.

3.4. Примењивост остварених резултата

Остварени резултати рада мср Драгана Папића имају карактер вредног научног објашњења, које употпуњује знања о улози насеља у организацији мреже нодалних центара Источне Херцеговине и представља научно полазиште за њен плански развој. Такође, резултати истраживања имају апликативан карактер и могу послужити као основа за планирање, уређење и заштиту геопростора Источне Херцеговине. Апликативни значај докторске дисертације огледа се и у обогаћивању географске литературе о Источној Херцеговини. Конкретне чињенице о природи, становништву, привреди и насељима ове регије, до којих је кандидат дошао у свом истраживању, могу наћи широку примену у изради планских и развојних докумената на локалном и регионалном нивоу. Географски информационал систем који је кандидат креирао током истраживања може наћи примену у анализи просторно-функционалне структуре и изнајавењу модела оптималне организације географског простора, успостављању веза између база података и географских објеката, појава и процеса, симулацији различитих варијанти приликом решавања конкретних развојних проблема, заштити животне средине, ефикаснијем раду локалних самоуправа и др.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самосталан рад

Прегледом докторске дисертације увиђамо како је реч о оригиналном научно-истраживачком раду написаном у складу са прописаним стандардима дефинисаним за овакву врсту научног доприноса. Увод, методологија рада, резултати истраживања, расправа и закључци рада, темељан приступ проблему, предмету, циљевима и задацима истраживања указују на способност кандидата за самосталан научно-истраживачки рад.

Узевши у обзир да кандидат иза себе има објављене научне радове из области регионалне географије, Комисија сматра да је њеном успешном израдом потврђено да се кандидат након одбране дисертације може самостално бавити научно-истраживачким радом из области регионалногеографских истраживања.

4. НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Научни резултати до којих је кандидат дошао у докторској дисертацији имају значајан научни допринос у областима регионалне географије, регионалног планирања и регионалног развоја. Као најважнији доприноси дисертације могу се издвојити следећи:

- Докторска дисертација мср Драгана Д. Папића представља значајан теоријско-методолошки и апликативни допринос у научним истраживањима садашњег и будућег регионалног развоја Источне Херцеговине;
- Теоријско-методолошка основа дисертације утемељена је на постулатима савремене теорије централних места као и на принципима функционалне регионализације који представљају основу савремених доктрина регионалне географије, регионалног просторног планирања и регионалног развоја. Применом принципа функционалне регионализације створени су услови за детерминисање модела просторне и функционалне организације мреже нодалних центара;

- Аутор је научно образложио законитости које су утицале на развој просторних и функционалних веза и односа између 373 насеља Источне Херцеговине;
- Аутор наводи да је модел територијалне организације мреже нодалних центара и насеља Источне Херцеговине, темељен на нодалној регионализацији, применљив за истраживања мреже централних насеља осталих делова Републике Српске и Босне и Херцеговине;
- Добијени резултати научних истраживања представљају значајан допринос досадашњим истраживањима савремене регионалне географије и њој комплементарних научних области;
- Свих 9 постављених хипотеза су прихваћене;
- Аутор је утврдио да је планско усмеравање развоја нодалних центара на темељима функционализма и полицентризма предуслов смањења изражене поларизације између општинских (нодалних) центара и околине, као и између развојног регионалног центра (Требиње) и осталих нодалних центара. Правилним усмјеравањем развоја, Источна Херцеговина могла би да се трансформише у функционално одржив и прихватљив облик просторног уређења система насеља;
- У докторској дисертацији мср Драгана Папића дефинисане су смернице и дат предлог модела будућег одрживог развоја кроз примену интегралног приступа у креирању одрживог територијалног, социјално-економског и еколошког развоја регије.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Докторска дисертација представља природни наставак истраживања бројних аутора који су са различитог аспекта истраживали простор Источне Херцеговине. Узимајући у обзир горуће проблеме са недостатком бројних података а нарочито оних о насељеним мјестима у регији (последњи попис 2013. године) те подацима о дневним миграцијама радне снаге, допринос аутора у смислу изложених и анализираних података у циљу унапређења научних и практичних сазнања добија више на значају. Резултати презентовани у докторској дисертацији могу представљати теоријску и практичну основу за друга будућа слична истраживања у Босни и Херцеговини и региону.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Након детаљног увида у докторску дисертацију кандидата мср Драгана Папића под насловом „Улога нодалних центара у процесима регионалног интегрисања и диференцирања Источне Херцеговине”, као и на основу провере оригиналности и извештаја из програма iThenticate, именована Комисија закључује како докторска дисертација представља оригинални научни допринос из области регионалне географије. На основу наведеног извештаја, утврђено је да је укупно подударане текста 7%. Овај степен подударности последица је коришћења опште стручне терминологије, што је у складу са чланом 8 Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација.

Докторска дисертација је написана у складу са темом и пријавом за које је дао сагласност Географски факултет у Београду, а прихватило Веће грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду. Са научног аспекта, рад је резултат изворног и самосталног истраживања кандидата. У погледу методолошког, научног и стручног приступа, докторску дисертацију одликују сви елементи савременог и оригиналног научно-истраживачког рада. Научне методе истраживања су адекватно изабране, а њихова примена је омогућила проверу полазних хипотеза, остваривање циљева истраживања и добијање релевантних научних резултата. Примењена методологија и резултати истраживања могу наћи примену у процесу планирања регионалног развоја Источне Херцеговине. Критичка анализа резултата и закључака указује на то да су добијени коришћењем актуелних научних метода, те да би их требало прихватити као рационалне и објективне.

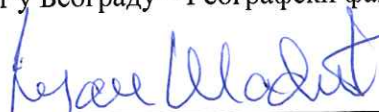
У складу са претходно наведеним чињеницама, ставовима и доказима, а на основу Закона о Универзитету и Статута Географског факултета, Комисија предлаже Наставно-научном већу Географског факултета у Београду да прихвати Извештај о прегледу и оцени докторске дисертације кандидата мср Драгана Папића, под називом „Улога нодалних центара у процесима регионалног интегрисања и диференцирања Источне Херцеговине” изложи на јавни увид и упуту на усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду 04.05.2022. године

К о м и с и ј а

Др Снежана Вујадиновић, редовни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

Др Дејан Шабић, редовни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

Др Мирјана Гајић, редовни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

Др Марко Јоксимовић, доцент
Универзитет у Београду – Географски факултет

Др Рајко Гњато, редовни професор
Универзитет у Бања Луци – Природно-математички факултет